

BISÄTTNINGSHUS PÅ OCKELBO KYRKOGRÅRD

Antikvarisk medverkan vid exteriör och interiör renovering

Bisättningshus
Ockelbo kyrkogård
Ockelbo socken och kommun
Gävleborgs län
2022–2023

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst dnr: 3153–2022, 433-4731-2022
Tillstånd enligt Kulturmiljölagen
Beställare: Ockelbo församling

Bisättningshus på Ockelbo kyrkogård

Antikvarisk medverkan vid exteriör och interiör renovering

Ockelbo kyrkogård
Ockelbo socken och kommun
Gävleborgs län
2022–2023

Rapport 2023:20
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik [butiken@xlm.se](mailto:butik@xlm.se)

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2023

Omslagsbild: Bisättningshuset sett från nordväst, 2023-04-26. Foto: Ulrika Olsson.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC-BY, undantag kartmaterialet: © Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281–3181

Print: Trycktrean

Innehållsförteckning

Tekniska och administrativa uppgifter	5
Sammanfattning.....	6
Antikvarisk slutbedömning.....	6
Karta.....	7
Lagskydd.....	7
Historik och beskrivning.....	7
Orsaker till åtgärd.....	8
Utförda åtgärder	11
Exteriör	11
Fasad.....	11
Entrédörr och ramp	11
Fönster	11
Plåttak	11
Interiör.....	13
Golv	13
Golvlist.....	13
Väggar.....	13
Tak	13
Dörrar med karmar.....	13
Fönsterbänk.....	13
Fönsterbågar med karmar	13
Belysning	13
El.....	14
Övrigt.....	14
Avvikelser från beslut	16
Övriga antikvariska iakttagelser.....	16
Källor.....	16

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	3153–2022 433-4731-2022
Länsstyrelsens beslutdatum:	2022-05-19 2022-06-27
Länsmuseet Gävleborgs diarienummer:	2022–13/312
Projekttid:	augusti 2022-april 2023
Platsbesök:	2022-09-01 2023-04-26
Antikvarisk medverkan:	Ulrika Olsson, byggnadsantikvarie
Beställare:	Ockelbo Församling, Tobias Ström
Medverkande firmor:	KH-Måleri, Gävle Valbo Fasad, Gävle Per Alnaeus, Kilafors Gästrike Färgverkstad, Sandviken Ljusdesign, Gävle Marmik AB, Jädraås Jörgen Markström, Ockelbo Ockelbo Glasmästeri Källbergs byggnadsvård, Gävle

Sammanfattning

Mellan hösten 2022 – våren 2023 har exteriör och interiör renovering utförts på bisättningshuset beläget i den norra delen av Ockelbo kyrkogård. Arbetena har omfattat genomgående renovering av byggnadens utvändiga och invändiga ytskikt i puts, plåt och trä, samt en slutlig färgsättning enligt kulördokumentation från konservator Per Mattsson, daterad september 2016. Årtalet är dock fel, dokumentationen utfördes av Mattsson 2021.

Länsmuseet Gävleborg har genom byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, deltagit som antikvarisk medverkande under projekttiden där sammanlagt två besök har utförts. Olsson har sammanställt föreliggande antikvariska slutrapport samt tagit samtliga foton i den, om inte annat anges. Inför Ockelbo Församlings tillståndsansökan till Länsstyrelsen Gävleborg besökte Ulrika Olsson bisättningshuset ihop med kyrkogårds- och fastighetschef Tobias Ström och kyrkoherde Christina Danielsson. Besöket utfördes 2022-01-31 och finns sammanfattat i ett rådgivningsprotokoll med samma diarienummer som nu avslutade arbeten, det vill säga 2022–13/312.

Antikvarisk slutbedömning

Upprustningen av bisättningshuset på Ockelbo kyrkogård har utförts i enlighet med besluten från Länsstyrelsen Gävleborg. Målningen av plåttaket utfördes dock sent på säsongen under lövfällning, vilket dessvärre medfört att löv sitter fast i färgen. Målningen av taket ska göras om under sommarsäsongen 2023. Vid slutbesiktningen upptäcktes blåsor i färgen på porten. Även detta arbete kommer att göras om under 2023.

Under förutsättning av målningen av plåttaket och målningen av porten görs om, godkänner antikvarisk medverkande arbetena ur kulturhistorisk synvinkel.

Karta

Figur 1. Bisättningshuset är beläget i den norra delen av Ockelbo kyrkogård. Byggnaden är inringad. Karta ur Digitala Planarkivet.

Lagskydd

Bisättningshuset på Ockelbo kyrkogård skyddas enligt Kulturmiljölagens 4:e kapitel.

Historik och beskrivning

Bisättningshuset på Ockelbo kyrkogård uppfördes 1928. Enligt muntlig uppgift från Tobias Ström och Christina Danielsson uppfördes byggnaden förmodligen på en äldre grund, hörande till en källare eller liknande. I källarvåningen syns spår från olika byggskenen. Byggnaden är murad och fasaderna är slätputsade i ljus kulör. Hörnkedjor och takfot är markerade. Sockeln är spritputsad och avfärgad i grå kulör. Taket är belagt med svartmålad falsad plåt i skivformat. På den östra gaveln finns en ingång till källaren. På den västra gaveln ligger ingången till kapellet. På vardera långsidan finns två högresta fönster med träbågar med spröjsindelning.

Den exteriöra renoveringen påbörjades redan 2020 med dränering kring byggnaden samt renovering av den gjutna trappan till källaren. 2021 tillkom en ny bred ramp upp till entrén och på rampens norra sida tillkom en trappa. Rampen och trappan mot entrén består av granit. Via dubbeldörren nås en sluss från vilken bisättningsrummet nås via ytterligare en

dubbeldörr. Bisättningsrummet är rektangulärt med ljus putsade väggar och med ett brädtak med synliga takbjälkar. Innan de nu utförda arbetena var golvet belagt med ljusbrun klinker. De putsade väggarna var målade i vitt liksom brädtaket med synliga takbjälkar. På vardera sidan om slussen finns två förråd. I rummets främre del finns maskineriet för att sänka ner kistan i källaren. Bisättningshuset används vid profana begravningar. 2021 anlätades konservator Per Mattsson för kulördokumentation av såväl exteriöra som interiöra ytskikt. Protokollet bifogas, dock märkt med fel årtal.

Orsaker till åtgärd

Bisättningshuset var i behov av underhåll, såväl utvändigt som invändigt. Ytskikten invändigt tillkom sannolikt under mitten av 1900-talet. Förutom slitna ytskikt fanns ett behov av att skapa bättre akustikförhållanden i salen. Det grå klinkergolvet påverkade ljudbilden negativt i rummet. Utöver detta var golvet också slitet och kring maskineriet för kisthissen också okänsligt sågat. Golvet och strukturglasat i fönsterbågarna, bidrog till att ge rummet en badrumsliknande och instängd känsla. Rummets kulturvärden hade genom åren gått förlorad genom såväl materialval som kulörval. Den enda belysningen som fanns i rummet var fyra, sannolikt ursprungliga väggglampetter. Komplettering av ljussättning var önskat.

Figur 2. Bisättningshuset sett från nordväst innan påbörjade arbeten, foto 2022-01-25.

Figur 3 och figur 4. Entréporten samt fönstren på bisättningshuset, innan påbörjade arbeten, foto: 2022-01-25.

Figur 5. Salen innan påbörjade arbeten, foto: 2022-01-25.

Figur 6. Salen mot utgången. De två små skrubbarna ute vid sidorna av dubbeldörren ut till vindfånget, foto: 2022-01-25.

Figur 7. Fönster, nischer och vägg innan påbörjade arbeten. Notera den asymmetriska placeringen av radiatorm. Foto: 2022-01-25.

Utförda åtgärder

Exteriör

Fasad

De båda ventilationsgallren på den norra fasaden har tagits bort och öppningen har satts igen. Putsskador har lagats upp med hydrauliskt kalkbruk från Weber. De slätputsade ytorna har avfärgats vita, NCS S 0500-N. Sockeln är spritputsad och avfärgad i grå silikatfärg av fabrikat KEIM Soldalit, NCS S 3500-N.

Entrédörr och ramp

Spegeldörrarna har befriats från skivorna som tidigare täckte spegelindelningen. Spegelarna har försetts med nytt material i form av plywood. De befintliga ytorna har skrapats och rengjorts och slutligen målats med linoljefärg från Engwall och Claessons, grundning och två strykningar. Kulör S 6020-Y20R, gråbrun. Rampen har försetts med smidesräcken på båda sidor samt utefter trappan. Räckena är tillverkade av smeden Per Alnaeus i Kilafors och målade i svart kulör, likt taket.

Fönster

Strukturglaset i de två översta glasraderna i samtliga fönsterenheter har bytts ut till forkdraget kulturglas. På så vis har rummet blivit ljusare och den instängda känslan är nu borta. Fönsterbågar och karmar har renoverats. Löst sittande färg och kitt har skrapats bort. Kittning har utförts med linoljekitt från Dana Lim. Delarna har målats med linoljefärg från Engwall och Claessons, grundning och två strykningar. Kulör S 6020-Y20R, gråbrun.

Plåttak

Plåttaket har tvättats och skrapats. De rengjorda ytorna har målats med Pentur Kultur, kulör svart. Färgen är penselstruken till en tjocklek av 120 my. Befintlig hängränna har rätats upp.

Figur 8. Bisättningshuset sett från nordväst efter avslutade arbeten. Foto: 2023-04-26.

Figur 9. Bisättningshuset sett från söder efter avslutade arbeten. Notera klarglas i de två övre spröjsraderna. Notera även löv på taket. Foto: 2023-04-26.

Figur 10 och figur 11. Rampen upp till entrén har försetts med räcken på båda sidor. Också trappan har försetts med ett räck. Foto: 2023-04-26.

Interiör

Golv

Klinkergolvet i salen har flytspacklats och därefter belagts med en linoleummatta från Forbo, Terra nr 5804, Pink granite. Kisthissens golv har belagts med en skiva på vilken samma matta har monterats. Vindfångets klinkertäckta golv har lämnats utan åtgärd, liksom golven i de två små skrubbutrymmena.

Golvlist

Golvlisterna har tvättats, skrapats och rengjorts. Listerna är målade med linoljefärg från Engwall och Claessons i samma kulör som invändiga dörrar med karmar, S 4020-Y20R, gråbrun.

Väggar

De tidigare vita väggarna har tvättats innan ommålning med emulsionsfärg i kulör S 1010-Y60R, gulrödgrå. Radiatorena vid de bortre fönstren har flyttats i läge så att de sitter centrerade under fönstren.

Tak

Det tidigare vitmålade taket med synliga bjälkar har tvättats innan ommålning med emulsionsfärg i kulör S 1005-Y20R, gulgrå.

Dörrar med karmar

Ytorna har tvättats, skrapats och slipats innan ommålning med linoljefärg från Engwall och Claessons, kulör S 4020-Y20R, gråbrun.

Fönsterbänk

Fönsterbänkar har rengjorts innan ommålning med emulsionsfärg i kulör S 3002-Y, grå.

Fönsterbågar med karmar

Snickerierna är tvättade och slipade. Fönsterbågar och karmar har målats med linoljefärg från Engwall och Claessons, kulör S 4020-Y20R, gråbrun. Rörande fönsterglas, se under rubriken Fönster under Exteriör.

Belysning

Ledarmaturer i form av diskreta spottar har monterats på takbjälkarnas sidor som vetter in mot rummet. Det gör att spottarna inte syns när besökaren stiger in i rummet. Spottarna, liksom skenorna som de är monterade på, är inmålade i takets kulör.

Ljus mot stolsrader: Gizmo 2700K för montage på Led-profil.

Ljus mot front/altare: Arty Accent 2700K för montage på Led-profil.

El

All el i bisättningshuset har bytts ut. Alla synliga eldragningar är inmålade mot bakomliggande kulör. Den nya elcentralen är belägen i källarplan.

Övrigt

De två ventilationsöppningarna i det lilla utrymmet mot norr har satts igen. Karmbottenstycket i källardörren var murket och är ersatt av ett nytt.

Figur 4. Samtliga ytskikt har återfått de kulörer som påträffats underst i kulördokumentationen. Foto: 2023-04-26.

Figur 5. Vid slutbesiktningen var salen ännu inte möblerad. Notera att spottarna inte syns då man stiger in i rummet. Foto: 2023-04-26.

Figur 15. Nya armaturer har tillkommit i form av små diskreta spottar som sitter på takbjälkarna. Foto: 2023-04-26.

Figur 16. Nya armaturer har tillkommit i form av små diskreta spottar som sitter på takbjälkarna. Foto: 2023-04-26.

Avvikelser från beslut

Vid skrapning och rengöring av entrédörrens tidigare färgskikt kunde målaren Kaj Halminen omöjligt finna spår av den, enligt färgdokumentationen, tidigaste kulören. Efter avstämning mot beställare, antikvarisk medverkande och länsstyrelsen beslutades att måla dörren i den näst tidigaste kulören, enligt kulördokumentationen - nämligen 6020-Y20R, gråbrun. Det var den kulören som Halminen uppfattade som den understa i färgskikten. Eftersom fönsterbågar med karmar historiskt sett varit målade i samma kulör som entrédörren målades även fönster och karmar i denna kulör.

Övriga antikvariska iakttagelser

Målningen av plåttaket utfördes sent på säsongen med följd att rikligt med löv från björkarna vid bisättningshuset fastnade i färgen. Målningsarbetet kommer att göras om under sommarsäsongen 2023. Samma färgtyp som tidigare använts kommer att användas; Pentur Kultur svart.

Vid slutbesiktningen upptäcktes blåsbildning i entrédörrens färgskikt på utsidans ram. Målningen kommer att göras om sommaren 2023.

Figur 17. Blåsbildning på ytorna i entrédörrens ramstycke. Foto: 2023-04-26.

Källor

Ärendearkivet, Läns museet Gävleborg

LänsMuseet Gävleborg, Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle. lansmuseetgavleborg.se